

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “ศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ๑) ศึกษาหลักการทำบุญในพระพุทธศาสนา ๒) ศึกษาการเกิดและการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา ๓) เพื่อศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

๕.๑.๑ หลักการทำบุญในพระพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า คำว่าบุญในพระพุทธศาสนานั้นมีความสัมพันธ์กับจิตเพราะการที่เราจะรู้ว่าอะไรเป็นบุญหรือเป็นบาปนั้น เราต้องรู้หรือพิจารณาให้รู้ถึงสภาพของจิตหรือรู้จิตเสียก่อน เพราะบุญหรือบาปเป็นลักษณะหรือคุณภาพของจิต ในพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงบุญทั้งในแง่ของการกระทำและผลของการกระทำด้วย บุญเป็นชื่อของความสุก บุญก็หมายถึงผลหรือวิบากที่น่าปรารถนาของกุศลกรรมคือการทำความดี หรือในคำว่าตายเพราะสิ้นบุญ ก็หมายถึงหมดผลบุญหรือสิ้นวิบากของกุศลกรรม ที่ปรุงแต่งกำเนิดนั้นเอง บุญตามความหมายแห่งพระไตรปิฎกและคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนา ท่านมุ่งเอาผลคือความสุข ความเจริญทั้งทางร่างกายและจิตใจอันก่อให้เกิดความผ่องแผ้ว สงบและเกิดความพอใจที่จะทำความดีให้สูงขึ้นๆ ขึ้นไป ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ถ้าบุคคลจะพึงทำบุญ ควรทำบุญนั้นบ่อยๆ ควรทำความพอใจในบุญนั้น เพราะว่าการสั่งสมบุญนำความสุขมาให้ วิธีการทำบุญ หรือหลักแห่งการทำความดี สิ่งที่เป็นที่ดั่งแห่งการทำบุญ วิธีการทำบุญนั้นพระพุทธเจ้าทรงตรัสไว้เป็น ๒ นัยคือ บุญกิริยาวัตถุ ๓ และบุญกิริยาวัตถุ ๑๐ การทำบุญที่กล่าวมานี้ มีความมุ่งหมายเพื่อที่จะให้การกระทำนั้นเป็นเครื่องพอกใจให้บริสุทธิ์ สะอาด ปราศจากกิเลส สิ่งที่ทำบุญจะได้รับก็คือความบริสุทธิ์สะอาดนั่นเอง ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาเรียกความสะอาดบริสุทธิ์แห่งจิตนั้นว่า บุญ ในการที่จะทำให้เกิดบุญขึ้นมาได้นั้น ตามหลักบุญกิริยาวัตถุท่านกล่าวถึงหลักทานมัยคือบุญสำเร็จด้วยการให้ทาน ศีลมัย บุญสำเร็จด้วยการรักษาศีล และภาวนามัยบุญสำเร็จด้วยการเจริญภาวนา

ทานเป็นบุญอย่างหนึ่ง เรียกว่า "ทานมัย" คือบุญที่เกิดจากการให้ เป็นสังคหวัตถุ คือเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจกันได้ และเป็นบ่อเกิดแห่งบารมีที่เรียกว่า ทานบารมี การให้ทานมีวัตถุประสงค์สำคัญในการคลายความตระหนี่ ความเห็นแก่ตัว ความโลภในจิตใจมนุษย์ ส่งผลให้เกิดความใส สว่าง สะอาดของจิตใจขึ้นมา

ศีลเป็นบุญอย่างหนึ่งเรียกว่า “ศีลมัย” ซึ่งเป็นบุญกิริยาวัตถุที่ต้องควบคุมความประพฤติทางกาย และวาจา นั้น จะต้องมิตลอดเวลาโดยอาศัยพื้นฐานของเบญจธรรม ดังตัวอย่างเช่น การทำทุจริตทางกายที่เกิดขึ้นได้เป็นเพราะผู้นั้นขาดเมตตา และมีกิเลส เช่นแม่ค้าที่ฆ่าปลา ฆ่าไก่ ก็เพราะต้องการเงิน ย่อมทำให้เกิดบาป (ทุจริต) ที่เกิดจากการฆ่าสัตว์ หรือการประทุษร้ายคนอื่นเพื่อต้องการทรัพย์ ย่อมทำให้เกิดบาป ที่เกิดจากการลักทรัพย์ เป็นต้น ฉะนั้นเมตตาเมื่อมีอยู่ตราบดี การที่เราจะนำกาย วาจา ไปทำความชั่วให้ผู้อื่นเดือดร้อนย่อมไม่มี พระพุทธองค์แสดงว่า ศีล คือการเว้นปาณาติบาต, เว้นอทินนาทาน, เว้นกาเมสุมิฉฉาจาร, เว้นมุสาวาท, และเว้นจากการเสพของมีนเมาทุกประเภท เมื่อทำได้แบบนี้ ถือว่าเป็น “มหาทาน” คือเป็นทานอันเลิศ เพราะเป็นทานที่หาค่าประมาณมิได้

ภาวนาเป็นบุญอย่างหนึ่งเรียกว่า “ภาวนามัย” คือการทำบุญด้วยการเจริญภาวนา ประกอบด้วย กายภาวนา หมายถึงการเจริญกาย, พัฒนากาย, การฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกันเกี่ยวข้องกับสิ่งทั้งหลายภายนอกทางอินทรีย์ทั้งห้าด้วยดี สีสภาวนา หมายถึงการเจริญศีล, พัฒนาความประพฤติ, การฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี เกื้อกูลแก่กัน จิตภาวนา หมายถึงการเจริญจิต, พัฒนาจิต, การฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญองกามด้วยคุณธรรมทั้งหลาย เช่น มีเมตตากรุณา ขยันหมั่นเพียร ปัญญาภาวนา หมายถึงการเจริญปัญญา, พัฒนาปัญญา, การฝึกอบรมปัญญา ให้รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามเป็นจริง รู้เท่าทันเห็นโลกและชีวิตตามสภาวะ สามารถทำจิตใจให้เป็นอิสระ ทำตนให้บริสุทธิ์จากกิเลสและปลอดพ้นจากความทุกข์ แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยปัญญา

๕.๑.๒ การเกิดและการทำบุญวันเกิดตามหลักพุทธศาสนา จากการศึกษาพบว่า พระพุทธศาสนาถือว่าการเกิดเป็นกระบวนการทางธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้ถูกสร้างมาโดยพระเจ้า แต่มนุษย์ถูกสร้างโดยกฎของธรรมชาติ ซึ่งในพระพุทธศาสนาเรียกว่า กฎอิทัปปิจจยตา คำว่า “เกิด” หรือ “การเกิด” ในทางพระพุทธศาสนา หากพิจารณาจากความหมายทั้งในคัมภีร์และเอกสารโดยทั่วไป พบว่าคำว่า “เกิด” หรือ “การเกิด” มีความหมายและมีการนำคำศัพท์มาใช้แตกต่างกัน สามารถพิจารณาได้ดังต่อไปนี้คำว่า “การเกิด” หรือ “เกิด” ตรงกับคำในภาษาบาลีว่า ชาติ, ชนน, อุพพะวะ, นิพพตติ, และ อุปฺปตติ หมายถึง “การเกิด” การเกิดของมนุษย์หรือสัตว์ย่อมมีสาเหตุหลักที่สำคัญ ๓ ประการคือ กิเลส กรรม และวิบาก ที่เป็นปัจจัยสำคัญของการเวียนว่ายตายเกิดของสรรพสัตว์ทั้งหลาย เรียกว่า “วัฏฏสงสาร” หรือ “สังสารวัฏฏ” โดยวัฏฏสงสารมีองค์ประกอบ ๓ คือ กิเลส กรรม วิบาก โดยกิเลสเป็นเหตุให้ทำกรรม, กรรมก่อให้เกิดวิบาก, วิบากเป็นเหตุให้เกิดกิเลสต่อไปอีก เป็นสภาวะหมุนวนด้วยความเป็นทั้งเหตุและผล แห่กันอยู่อย่างนี้ไม่มีที่สิ้นสุด การทำบุญในวันแรกเกิดหรือก่อนการเกิดเป็นประเพณีที่มีการกระทำกันมาก่อนที่พระพุทธศาสนาได้เกิดขึ้น แต่เป็นประเพณีที่ผู้ทำนั้นมุ่งเพื่อเป็นการ ๑) เถลิมฉลองบุตรธิดาที่จะเกิด ๒) รับขวัญบุตรธิดาที่เกิดมาแล้ว โดยมูลเหตุการณการทำบุญวันเกิดมี

ผลมาจาก (๑) ความฝันของมารดาฝันเกี่ยวกับบุตร ฝ่ายสามีหรือพระราชหากฟังใจจะจัดงานเลี้ยงทำบุญได้ (๒) อาการแพ้ท้องของผู้เป็นมารดาที่ปรารถนาจะทำบุญ เช่นกรณีของพระนางสุปวาสาพระมารดาของพระกุมารสิวลีที่ทรงแพ้ท้อง ต้องการทำบุญกับพระพุทธร่องค์หรือกรณีของพระมารดาของวาสิตีสกุมากรที่แพ้ท้องต้องการถวายทานแด่พระธรรมเสนาบดีหรือพระ สารีบุตร เป็นต้น มูลเหตุของการทำบุญวันเกิดหรือวันก่อนเกิดเช่นนี้เป็นประเพณีที่เกิดขึ้นก่อนสมัยพุทธกาลแต่เมื่อพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นรูปแบบนี้ค่อนข้างมีความชัดเจนมากขึ้น และกลายเป็นประเพณีวันเกิดแบบพุทธอย่างแท้จริง คือการทำบุญเนื่องในวันเกิดและวันก่อนที่จะเกิด

๕.๑.๓ คติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพระพุทธศาสนา ผลการศึกษาพบว่า ประเพณีเกี่ยวกับงานทำบุญวันเกิดรับเอาคติความเชื่อทางศาสนาจากอินเดีย ซึ่งในวัฒนธรรมอินเดียการจัดประเพณีเกี่ยวกับวันเกิดนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่ผู้คนในสังคมได้ปฏิบัติกันมานาน แต่สำหรับประเทศไทยการจัดงานวันเกิดตามปีปฏิทิน ยังไม่ปรากฏในสมัยโบราณมีปรากฏครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ ๙ ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลประจำปี และเรียกว่า วันเฉลิมพระชนมพรรษา ต่อมาเมื่อมีเจ้านายขุนนาง ข้าราชการ เอาอย่างทำบุญวันเกิดกันมากขึ้น จนเป็นประเพณีมาจนบัดนี้ การทำบุญวันเกิดในสมัยโบราณถือเอาวันครบรอบวันเดือนเกิดตามจันทรคติ คือ วันข้างขึ้นข้างแรมเป็นเกณฑ์ แต่มาสมัยนี้ถือเอาวันตามปีปฏิทินเป็นหลักส่วนมาก เมื่อครบรอบวันเกิดในปีหนึ่ง ๆ มักมีการทำบุญตักบาตรเท่าจำนวนอายุและเกินไปอีกองค์หนึ่งเท่ากับเป็นการต่ออายุอีกหนึ่งปี เช่น ครบอายุ ๒๕ ปี ตักบาตรพระ ๒๖ รูป เป็นต้น สำหรับพิธีการในการทำบุญวันเกิดทำได้หลายแบบ คือ ตักบาตร ชาวพุทธส่วนมากนิยมทำบุญตักบาตรวันเกิด บางคนตักบาตรวันเกิดทุกสัปดาห์ เช่น คนเกิดวันอาทิตย์ นิยมตักบาตรทุกวันอาทิตย์ บางคนนิยมตักบาตรวันเกิดทุกรอบปี เช่นคนเกิดวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน นิยมทำบุญตักบาตรเมื่อถึงวันเกิดทุกรอบปี คือ วันที่ ๒๕ พฤศจิกายนทุกปี เป็นต้น การตักบาตรวันเกิดตักบาตรพระสงฆ์หรือสามเณรที่รูปก็ได้ ไม่มีข้อจำกัด ทั้งนี้แล้วแต่ฐานะของแต่ละบุคคล แต่ที่นิยมกันมาแต่โบราณนิยมตักบาตรมากกว่าอายุของตน ๑ รูป เช่น อายุครบ ๑๕ ปี ตักบาตร ๑๖ รูป เป็นต้น ทำบุญเลี้ยงพระที่บ้าน โดยจัดที่บูชาพระพุทธรูป จัดอาสนสงฆ์ มีที่บูชาพระพุทธรูปอยู่ทางด้านขวาของพระสงฆ์ที่มาในพิธี ปกตินิยมนิมนต์พระสงฆ์ ๙ รูป เพื่อเป็นนิมิตดี แปลว่า ก้าวหน้า เมื่อพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์เสร็จ ถวายภัตตาหารเช้าหรือเพล เสร็จแล้วเจ้าของวันเกิดแจกของแก่ผู้ที่ยากจน ปล่อยนก ปล่อยปลา สร้างโรงเรียน โรงพยาบาล ถนน ฯลฯ เป็นกุศลแก่ตนเองทำบุญที่วัดเป็นการนำภัตตาหารไปถวายให้กับพระภิกษุสงฆ์และฟังพระธรรมเทศนาเพื่อชำระใจให้บริสุทธิ์

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพุทธศาสนา” ผู้วิจัยเห็นว่ายังมีประเด็นที่จะต้องศึกษาวิจัยต่อไปดังนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

คณะสงฆ์ควรมีนโยบายชี้แนะวิธีการทำบุญวันเกิดให้พุทธศาสนิกชนให้เข้าใจอย่างถูกต้อง เพราะปัจจุบันนี้ประชาชนนิยมจัดงานวันเกิดหรือวันคล้ายวันเกิด แม้แต่คณะสงฆ์เองก็นิยมจัดงานทำบุญวันคล้ายวันเกิด ซึ่งการจัดงานแต่ละครั้งมีค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาคติธรรมที่ปรากฏในการทำบุญวันเกิดตามหลักพุทธศาสนา” พบว่ายังมีประเด็นที่สามารถศึกษาวิจัยเพิ่มเติมได้อีก จึงขอเสนอหัวข้อประเด็นวิจัยเกี่ยวกับหลักขันติ ดังนี้

๕.๒.๒.๑ ศึกษาทัศนะเกี่ยวกับการเกิดในพระพุทธศาสนากับศาสนาพราหมณ์

๕.๒.๒.๒ ศึกษาเปรียบเทียบการจัดงานเกี่ยวกับการเกิดของพุทธศาสนากับศาสนาต่างๆ เช่น ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู หรือศาสนาคริสต์ อิสลาม